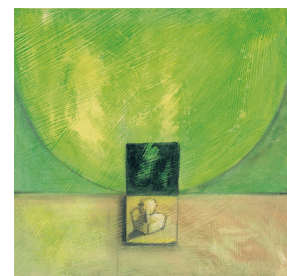

Het opvoedingsproject in beeld

Creatieve werkvormen

Don Bosco Vorming & Animatie

Bundeling van creatieve werkvormen om met het meditatiedoek en het opvoedingsproject aan de slag te gaan.
In de uitgebreide brochure vind je nog andere mogelijkheden om te werken.

samen
DON BOSCO
zijn plaats
geven

Bij wijze van inleiding

In 2001 verscheen de huidige versie van het salesiaanse opvoedingsproject 'In dialoog met Don Bosco'. Sindsdien heeft Don Bosco Vorming & Animatie in zijn huidige en vorige vorm al heel wat initiatieven genomen om de implementatie van deze nieuwe visietekst te ondersteunen. De 'gangmakers' zijn een begrip geworden in de salesiaanse wereld en het ABC-boekje vond zijn weg naar alle personeelsleden van de scholen en de werken.

Er kwam echter de vraag van de gangmakers naar meer visuele impulsen voor het implementatieproces. Bij de organisaties waar de kennismaking met het project vlot verlopen was, groeide ook de vraag naar meer verdieping en integratie van het gedachtegoed dat erin verwoord is.

Om aan deze noden tegemoet te komen werd binnen onze dienst een project opgestart om een nieuwe impuls voor het opvoedingsproject te ontwikkelen. Zo groeide het idee om een soort 'meditatiedoek' te ontwerpen rond het opvoedingsproject naar analogie met de hongerdoeken die in catechese en liturgie hun plaats gekregen hebben.

We gingen ervan uit dat zo'n meditatiedoek weer nieuwe en creatieve wegen zou openen om rond het opvoedingsproject te werken en de inhoud ervan op een meer diepgaande wijze te integreren.

Gaandeweg zijn we ons concept concreet gaan invullen. Als basis hadden we een werk nodig van iemand die het opvoedingsproject voor ons wou 'vertalen' naar het visuele.

Daarnaast was het zoeken naar een mooie en haalbare (lees betaalbare) reproductie en uitvergroting van het kunstwerk. We kozen uiteindelijk voor een eigentijdse vormgeving in verschillende uitvoeringen.

Om het kunstwerk voor ons te ontwerpen zijn we gaan aankloppen bij kunstenaar Koen Lemmens. Over hem en de manier waarop hij deze opdracht uitgewerkt heeft vind je meer in het volgende hoofdstukje van deze brochure. Je vindt er ook een eerste beschrijving van het doek en zijn verschillende componenten.

Elk medium heeft zijn mogelijkheden en beperkingen. Dit medium hebben we heel bewust gekozen om het vaak verwaarloosde terrein van symboliek en beeld te kunnen betreden. We richten dus ons met dit doek tot ieder die zich wil laten uitdagen om via een 'beeldtaal' stil te staan bij de salesiaanse spiritualiteit en opvoedingsvisie.

Don Bosco Vorming & Animatie wil ieder die dit wenst bijstaan en ondersteunen bij het vertalingsproces naar de eigen organisatie.

We hopen dat we met dit initiatief een nieuwe dimensie toevoegen aan de rijke schakering van mogelijkheden om zich te herbronnen en zich te laten inspireren door de salesiaanse spirit. Dit doek moge op vele plaatsen een herkenbaar teken hiervan worden.

De kunstenaar Koen Lemmens

Selectieve biografie

Ik werd geboren te Lommel op 11 november 1963. Als jongere volgde ik de richting elektro-mechanica aan de technische school van Lommel. Op woensdag en zaterdag trok ik naar de kunstacademie in Dommelhof te Neerpelt.

Nadien studeerde ik verder aan het Hoger Provinciaal Instituut Departement Beeldende Kunsten. In 1988 studeerde ik af als meester in de Monumentale Kunsten, op het atelier van docent Jos Jans.

Door mijn werk voor de congregatie van de Paters van het Allerheiligste Sacrament zijn mijn eerste individuele tentoonstellingen steeds sterk doordrongen geweest van het abstract weergeven van de confrontatie met dat Sacrament in de aanbidding.

Sindsdien kies ik zelf thema's die ik omzet in een tentoonstellingcyclus. Zo'n cyclus kan meerdere jaren de inhoud van mijn werk en tentoonstellingen bepalen. Vandaar tentoonstellingen met namen als, 'Dominica Ressurrectionis' (paasgebeuren), 'Mons', (goede vrijdag), 'Alta Ara' (witte donderdag) of 'Dominica pentecostes' (Pinksteren), op dit moment werk ik aan beeldvorming rond 'Cor': het Heilig Hart van Christus.

Daarnaast ben ik werkzaam in de stedelijke bibliotheek van Lommel en als freelance tekennaar voor uitgeverij Pelckmans en de Guimardstraat, waar ik de uitgaven van Leeftocht visueel verzorg.

Tenslotte woon ik als conciërge op het domein van het vakantiehuis voor kansarme kinderen, Akindo te Lommel.

Ik als kunstenaar

Als kunstenaar zie ik mezelf als een go-between tussen religie vandaag en zijn beeldtaal. Ergens traditioneel en toch ook abstract spiritueel. Ik zoek naar beeldtaal die er al is maar verloren gegaan is in het deemsteren van het Godsgeloof. Ik zoek zelf taal om mijn eigen geloven te vertalen in beelden die voor mij de 'diepere aanwezigheid' zichtbaar maakt. In de frase van Thérèse van Lisieux: 'We hebben zichtbare dingen nodig om tot het onzichtbare door te dringen', kan ik dit alles terug vinden. Als je me zou vragen of religieuze kunst nodig is zou ik geen antwoord kunnen geven. Maar aan de andere kant heb ik gemerkt dat ik gedurende de tijd dat ik een kerk decoreerde en nog vaker transformeerde, dat de gemeenschap zich er door rijker voelde worden. Het was een heel groeiproces dat zowel voor mij in mijn artistiek groeien veel inpakt gehad heeft, als voor de gemeenschap die schijnbaar toch nood aan beelden had, langzaam groeide in mijn beeldtaal en zijn diepere achtergronden. Dit alles, en dat is ook belangrijk, dit alles zonder in de zoetzemerige beeldtaal te vervallen die ook nog vandaag te vaak in kerkelijke middens gebruikt wordt.

Als mijn geloven vandaag wat meer vragen oproept, voel ik dit evenzeer in mijn zoeken, en dat frustreert, maakt me dubbel zoekende...

Technisch

Ik maak gebruik van een omgekeerde frescotechniek waar de opgezette verf met water er afgenomen en in de ruw opgezette onderlaag (Gesso en gips) gewreven wordt. Later vervolledig ik het beeld met Contékrijt (ik ben eigenlijk een tekenaar).

Het proces

Ik ben eigenlijk een 'luie' kunstenaar als het op 'beelden' aankomt. Maar uiteindelijk ben ik in mijn hoofd non-stop bezig. Het schilderij is eigenlijk al gemaakt voor dat het op zijn 'drager' terecht komt. Het is als een negatief in een fototoestel. Eenmaal de foto gemaakt, moet je ze alleen maar laten ontwikkelen om het beeld zichtbaar te maken. Ik heb uiteindelijk ook geen speciale werkwijze, soms ben ik zelf verwonderd dat er net dat beeld ontstaat.

Schilderen is iets zeer intuïtief voor mij. Het ontstaat van uit mij bezig zijn en vooral vanuit mijn rondkijken, verzamelen van beelden en boeken, vanuit mijn gehele entourage. Ook een speciaal atelier heb ik niet nodig, het belemmert me zelfs. Een klein hoekje aan tafel is genoeg. Ik werk ook niet constant maar eerder met vlagen van extreme creativiteit, die kunnen afwisselen met periodes van niets doen. Pas op de uiteindelijk tentoonstelling of tijdens het vergelijkend kijken kom ik zelf in confrontatie met mijn eigen werk en komt het waardevolle, of minder waardevolle naar boven. Soms laat ik werken alsnog verdwijnen.

Het tot stand komen van dit werk

De wijze waarop ik het salesiaanse opvoedingsproject heb vormgegeven en de beeldvorming zoals die er nu uitziet was niet mijn eerste gedachte. Doorheen de informatie die ik gekregen en verzameld had rond dit opvoedingsproject en rond Don Bosco zelf, zag het er voor mij eerder naar uit dat ik vanuit het portret van Don Bosco zou gaan werken. Doorheen het speurwerk naar afbeeldingen van Don Bosco viel mij echter zijn priesterbaret op en ben ik van het idee om vanuit een portret te werken afgestapt. Mijn voorstudies kregen meer en meer in hun vormgeving de baret als rode draad. Van daaruit ben ik me meer gaan richten op de vier opvoedingsdoelen die in het opvoedingsproject naar voren springen. Dit alles ben ik gaan vermengen met mijn eigen beeldtaal en zo uiteindelijk tot verschillende weergaven gekomen waaruit de opdrachtgevers er één hebben gekozen.

Vooraf kende ik het opvoedingproject van Don Bosco niet echt. De zusters hier in Lommel hadden mij al eens een kopie van de nieuwste uitgave gegeven. In die tijd was ik echter bezig met een illustratie voor het opvoedingsproject een andere congregatie (de Zusters van het Heilig Hart van Maria te Berlaar) en was ik eerder opzoek naar randinformatie om voor hen tot een beeld te komen. Dit is dan op omgekeerde wijze ook weer inspirerend geweest om tot deze vormgeving te komen.

Beelden vormen voor een grote groep is niet gemakkelijk, daar iedereen een eigen beeld van het onderwerp heeft. Don Bosco zei mij ook eerst niet zo heel veel. Ik kende hem van

zijn jeugdwerking en de moni's hier op Akindo waar ik werkzaam ben. Maar doorheen dit creatief proces heb ik (een klein) deel van hem leren kennen. Voor mij geeft dit werk een beeld van wat deze man met zijn bezieling voor de jeugd en hun opvoeding wil vertellen. Voor jullie is het een beeld dat openstaat tot interpretatie en zingeving, eigen aan de wereld van de salesianen.

Beschrijving van het kunstwerk

De structuur

Wie het kunstwerk bekijkt ziet dat het in te delen is in 4 segmenten. Elk segment vormt een balk die verdeeld wordt door 2 horizontale lijnen. Zo worden onmiddellijk al enkele belangrijke dimensies van het opvoedingsproject gevisualiseerd:

- De structuur als kader waarbinnen opvoeder en jongere zich bewegen
- De horizontale en verticale dimensie van het bestaan

Het bovenste vlak van elke balk is open gelaten. Ook hier weer een suggestie dat wat afgebeeld wordt en hoe we dat invullen ook telkens weer overstegen wordt. Het is de vrije ruimte om de aanpak van Don Bosco op onze eigen manier in te vullen. Het is het besef dat hier geen pasklaar model of op te leggen systeem voor bestaat. Het is aan ons om dit telkens weer op ons eigen leven te leggen en te vertalen. Het laatste woord is daarbij nooit en door niemand gesproken.

De onderste vlakken van de 4 balken bevatten in eerste instantie een symbolische verwijzing naar de 4 opvoedingsdoelen: vrijheid, verantwoordelijkheid, verbondenheid en zingeving. Tegelijk kan men in elk symbool een reeks linken leggen met de andere delen van het opvoedingsproject bijvoorbeeld de stijlkenmerken: communicatieve, assisterende en evangelische stijl.

Het 'Priesterhoedje'

In elke balk vind je bovenaan het 'priesterhoedje' terug. Dit staat symbool voor de persoon van Don Bosco als immer terugkerende referentiefiguur en bron van inspiratie. Rond elk hoedje is een lichter vlak, een soort ruimte waarin de figuur van Don Bosco voor ons oplicht. Deze lichtvlekken overschrijden ook de verticale lijnen. Een suggestie dat Don Bosco als persoon ook altijd onze kaders, interpretatie en vormgeving overstijgt. Don Bosco volgen blijft altijd een nieuwe uitdaging. Het hoedje heeft ook iets speels, het wordt telkens anders gedraaid en belicht. Als een hoedje gegrepen door een windvlaag dat danst door de lucht. Heel wezenlijk in de salesiaanse spiritualiteit is de speelse, animerende dimensie. Deze spirit wil nooit een ernstig harnas zijn maar ruimte laten voor humor, genieten en spelen. Ze spreekt tot het kind in elk van ons.

De eerste balk: de open deur, de vrijheid

Het opvoeden tot vrijheid gebeurt niet in het wilde weg maar binnen de omkaderende structuur. Met voldoende houvast kan jongere zich wagen in het leven en vrije keuzes maken. Hij moet daarbij gaandeweg ontdekken wat echt vrij zijn betekent en hoe hij zich kan losmaken van eenzijdigheid, angst en vervreemding.

Het vlak in de deur is wit gelaten. De weg die de jongere kan gaan wordt niet uitgetekend of ingevuld. Het is het vlak van ruimte geven om te groeien en te leren. Ook met vallen en opstaan. Vanuit dit perspectief staat de open deur voor het telkens weer kansen geven en het geduldig mee op weg gaan.

Het is ook een deur die van binnenuit geopend wordt en ook enkel van binnenuit geopend kan worden. Geen deur waar je tegenaan moet duwen want hoe harder je duwt om ze open te krijgen, hoe meer ze gesloten is en blijft. Enkel de jongere zelf kan deze deur open zetten. Opvoeden is uitnodigen om die deur te openen en de veiligheid en het vertrouwen geven om dat te doen.

Voor de jongere staat dit symbool dus voor het fundamenteel in dit bestaan aanvaard worden met wat en wie men is en tegelijkertijd voor de uitdaging om op een persoonlijke en creatieve manier aan dit bestaan vorm te geven.

Voor de opvoeder is de open deur de uitdaging om bij de jongeren in hun zoektocht aanwezig te zijn. Je deur open zetten en beschikbaar zijn, geen drempels die de toegang bemoeilijken.

Als we naar Don Bosco kijken vinden we die laagdrempeligheid zeker terug. De oratorio's waren een open aanbod voor jongeren, een open deur in een voor hen weinig herbergzame wereld. Keer op keer nodigt Don Bosco jongeren uit: Wie ben je? Kom eens kijken? Wil je iets leren? Wil je mijn medewerker worden? Wil jij je met mijn beweging en met God verbinden? ... Altijd krijgt de jongere de kans om zelf de stap te zetten. Altijd krijgt hij de garantie dat hij hoe dan ook welkom is en blijft.

De tweede balk: de staf, de verantwoordelijkheid

Een sterk bijbels symbool, de herdersstaf. Elke mens die verantwoordelijkheid neemt, pakt de staf op en gaat op pad, die hoedt wie en wat hem is toevertrouwd, die gaat voorop om de weg te banen en geeft leiding waar nodig. Maar evenzeer laat hij het vertrouwde pad los om op te zoeken naar dat ene dat verloren is. Veel meer dan een beperken van de persoonlijke vrijheid, kan de verantwoordelijkheid deze vrijheid verruimen en verdiepen. Want in verantwoordelijkheid wordt men zelf meer persoon, ontplooit men zijn uniek levensproject en brengt men zo de werkelijkheid tot zijn recht.

Jongeren opvoeden tot verantwoordelijkheid is hen die staf gaandeweg aanreiken. Ook hier weer niet zonder zorg en omkadering.

De staf staat geplant voor een gesloten deur. Symbool dat het eerste luik met de open deur, de hartelijkheid aanvult en in evenwicht houdt. Symbool voor de redelijkheid. Jongeren hebben naast het hartelijke warme klimaat ook structuur en grenzen nodig om tot gelukkige volwassenen uit te groeien. Ook van een 'nee' kan een grote opvoedende kracht en een appèl naar jongeren uitgaan. Enkel wie zich kan bewegen tussen het ja van de hartelijkheden de nee van de redelijkheid kan de herdersstaf ter hand nemen en op weg gaan.

Visueel is de staf heel wat groter dan de deur. Het gaat hier immers om een eigentijdse vertaling van het opvoedingsproject. Waar vrijheid in de top 10 van waarden vlot in de kopgroep eindigt, is dat met verantwoordelijkheid veel minder het geval. Waar 'vrij' heel vaak als vrijblijvend ingevuld wordt, hoort men niet zo graag het appèl van de herdersstaf. Anders dan in de eerste (en derde) balk wordt het horizontale vlak ook doorkruist door de verticaliteit van de staf. De staf opnemen is zich op zijn beurt inschakelen, opnemen wat men van anderen ontvangen heeft. Het is ook het appèl van God om zijn land met zijn veiligheden en zekerheden achter te laten, om de weg van God te volgen. Vanuit het heel fundamentele 'aanvaard worden' in het bestaan dat uitgedrukt wordt in het eerstelukkig kan men groeien tot de uitdaging van de verantwoordelijkheid in het tweede luik. Nergens nadert het symbool zo dicht de figuur van Don Bosco. Vooral hierin is hij een inspiratiebron en voorbeeld van een mens die alles achterliet en de staf opnam.

De derde balk: de ronde tafel, de verbondenheid

De tafel, symbool van het leven dat we met elkaar kunnen delen. Aan die tafel breken en delen we onszelf. Aan die tafel zitten we als gelijken. Aan die tafel wordt geruzied en gehuild maar ook warme verbondenheid gevierd.

De eerste ruimte waarin je als mens verbondenheid kan ontvangen en geven, is het gezin. Soms is dit een 'gekwetste' ruimte maar hoe dan ook draag je als mens die existentiële verbondenheid met je ouders mee en kleurt ze je levensproject. In het opvoedingsproces is het belangrijk deze contextuele dimensie te erkennen en ze een plaats te geven.

Jongeren opvoeden tot verbondenheid is hen een plaatsje aan de tafel van verbondenheid gunnen. Wat hen niet gegeven en gegund wordt kan nooit wortel schieten in hun leven. In het ervaren van verbondenheid, van geschonken vertrouwen en veelkleurige bevestiging leren jongeren zich aan anderen toe te vertrouwen en anderen hun vertrouwen te schenken. Ze leren op hun beurt zichzelf te breken en te delen.

Opvoeden in teamverband gebeurt ook aan die tafel waar ieder zijn plek gegund wordt en men breekt en deelt in vreugde en pijn. Ook Don Bosco ging niet alleen op weg, hij verzamelde mensen rond zich die zich met elkaar en in dezelfde bezieling wilden verbinden. Zijn droom was geen persoonlijke droom maar een erfenis voor velen.

Boven de tafel opnieuw een lichtvlak. De tafel is de plaats waar tussen mensen wondere dingen gebeuren. Het is pas aan tafel, in het breken van het brood dat voor de Emmaüsgangers het herkennen van Jezus een 'ervaring' en een 'ontmoeting' werd. Een bevestiging van het woord dat onderweg tot hen gesproken werd. Het is pas in verbondenheid dat de salesiaanse inspiratie een levende werkelijkheid wordt, voor mij een naam en een gezicht krijgt.

De vierde balk: het kruis, de zingeving

Het kruis wordt hier niet afgebeeld in de ons meest vertrouwde vorm. Het is het Tau-kruis uit de franciscaanse traditie. Net als de staf doorkruist dit symbool de horizontale vlakken. Het is de tweede dimensie vanwaar er een sterk appèl uitgaat.

Dat het hier niet zomaar als kruis herkenbaar is, draagt een dubbele boodschap in zich.

Heel het domein van zingeving en religie is voor ons niet meer vanzelfsprekend. Erover spreken en nadenken is al moeilijk, laat staan er persoonlijk in gaan staan en er zich toe bekennen. Het is een verholde werkelijkheid geworden en een 'lastig' domein om te betreden. Jongeren opvoeden tot zingeving wordt heel taai materie waar men vaak niet meer weet welke weg te volgen.

Tegelijkertijd gaat van dit niet zomaar herkenbare kruis een oproep uit om verder te kijken dan het evidente. God is misschien in veel meer aanwezig dan we denken. We herkennen Hem niet zomaar. Pas als we op een andere manier kijken, een andere 'leessleutel' hanteren zien we dat zijn kruis ondanks alles in het midden geplant staat. Het is tegelijk een oproep om ongebaande wegen te durven gaan om dit kruis opnieuw ter sprake te brengen.

Ook in de gesloten deur onder het kruis kan je een dubbele boodschap herkennen. Dit is een land dat velen niet meer betreden, dit is een deur die niet vanzelf open staat. Vraag is of dat ooit wel zo geweest is. Moet niet elke mens uiteindelijk zelf voor die deur gaan staan en het al dan niet wagen ze binnen te gaan? Zal het zich toevertrouwen aan wat ons overstijgt niet altijd een zeer onvanzelfsprekende sprong zijn? Geloven heeft iets zeer weerbarstig en blijft dat ook behouden. Deze deur is dicht. Het mysterie moet ook mysterie kunnen blijven.

Toch is deze balk, dit vierde luik niet weg te denken. Het is het sluitstuk dat het geheel in evenwicht en harmonie brengt. Al het andere krijgt zijn betekenis en finaliteit in het perspectief van dit vierde luik. Het fundamenteel aanvaard worden in het bestaan, het appèl om de staf op te nemen en op weg te gaan, de wondere kracht van de verbondenheid, het blijft allemaal leeg als het nergens in geworteld is en nergens zijn voltooiing vindt. Als we jongeren hiervan afsluiten, nemen we de hoop weg uit hun bestaan en is er geen reden meer om zichzelf te breken en te geven in verbondenheid.

Voor Don Bosco was opvoeden, per definitie opvoeden tot geloof en zingeving. De manier waarop hij dit kaderde en vertaalde is ons vreemd geworden maar was zijn keuze niet fundamenteel de enig mogelijke keuze? Aan ons de uitdaging om dit opnieuw te kaderen en te vertalen.

Kleuren

De kleuren die voor dit werk gebruikt werden zijn warme kleuren, aarde-kleuren. Het zegt iets over de manier waarop we dit opvoedingsproject willen beleven. Niet als een koel afstandelijke principiële verklaring maar als een doorleefde warme werkelijkheid. Niet ergens zwevend in het domein van de idealen maar ingebed in de aardse dagelijkse realiteit. We moeten het opvoedingsproject ook niet als een 'vreemd' lichaam opleggen maar herkennen het in wat we zijn en doen als ons eigen vlees en bloed.

De achtergrond aangebracht met de 'frescotechniek' heeft iets ruw, doorgroefd en verweerd. Het lijkt wel een handpalm getekend door het leven en het werken. Het zou de hand van Don Bosco kunnen zijn, maar ook de hand van de velen die in zijn spoor zijn getreden en met hun leven en inzet deze achtergrond geborsteld hebben.

De intensiteit van de kleuren wordt sterker van links naar rechts wat harmonieert met de inhoudelijke opbouw. Elke nieuwe balk integreert de betekenis van de vorige.

Het spel met lichtere en donkere vlakken legt accenten en creëert ruimte. Het roept ook het onzegbare op.

De kleur van de hoedjes is anders dan de andere donkere tinten op het doek, niet bruin

maar veeleer zwart en grijs van tint. Het symboliseert het 'eigenzinnige' van het salesiaanse en van Don Bosco. Velen voeden op en velen doen het ook goed! Wat hier uitgedrukt wordt kan voor velen herkenbaar zijn. Maar toch wordt hier een eigen accent gelegd en een eigen inspiratiebron aangeboord. Wij voeden op in 'dialogoog' met Don Bosco. Hij is en blijft als referentiefiguur voor ons in alles aanwezig.

Mogelijke werkvormen

Inleiding

Met een 'beeld' werken schept heel eigen mogelijkheden maar vraagt om een specifieke aanpak. Een kunstwerk bekijken is niet zomaar een spontaan proces maar in grote mate een leerproces. Zoals horen niet hetzelfde is als 'luisteren', is zien niet hetzelfde als 'kijken'. Beelden hebben een heel eigen kracht maar het vraagt om een bepaalde ingesteldheid, ruimte, tijd en stilte om het beeld te laten spreken.

Het is dus zeker geen overbodige luxe om zich vooraf goed voor te bereiden op het werken met dit beeldmateriaal. In principe kan je met alle soorten groepen en individuen (van kind tot volwassene) aan de slag gaan. Toch is het goed te beseffen dat er bij sommigen behoorlijk wat weerstand kan leven om in dit proces van 'leren kijken' mee te gaan.

Hoewel men onze cultuur vaak een beeldcultuur noemt, is het geen cultuur van 'ontvankelijk kijken' en nog minder een 'symboolgevoelige' cultuur.

Het kijken naar een beeld en het laten spreken vraagt om stilte. Uit die stilte en het 'aangesproken worden' wordt bij de toeschouwer een spreken geboren. Het in gesprek gaan met elkaar vanuit dit angesproken worden vraagt dan weer een klimaat van veiligheid en vertrouwen.

Het scheppen van een klimaat om zoveel mogelijk van deze weerstanden te ondervangen is dus de eerste opdracht van de begeleider. We geven hiervoor concrete tips bij de verwerkingsmogelijkheden.

Ondanks een zorgvuldige voorbereiding en begeleiding zullen er altijd nog wel persoonlijke weerstanden leven bij individuen. Het is de kunst om deze weerstand te erkennen en een plaats te geven zonder dat ze het verloop van het proces en het klimaat aantasten. In de concrete verwerkingsuggesties geven we een aantal aanwijzingen hoe dit ingebouwd kan worden.

Goed je doelgroep kiezen en de aanpak die in deze doelgroep werkzaam kan zijn, is dus een fundamentele stap om tot een zinvolle verwerking te komen. Dit betekent ook dat je je doelgroep afhaalt waar hij (nog maar) staat en meeneemt tot waar hij kan komen. Dit goed inschatten bespaart zowel de begeleider als de deelnemers de nodige frustraties. Anderzijds moet je ook opletten je doelgroep niet te onderschatten. Misschien haalt die gewoonlijk zo dwarse en moeilijk groep plots veel meer uit de beeldtaal dan je vooraf had ingeschat.

We willen ook even stilstaan bij het 'kijken' en 'spreken vanuit dit kijken' als leerproces.

Een belangrijk inzicht hierbij is dat de pedagogiek en de methodiek van een beeldgesprek eerder maieutisch is dan hermeneutisch.

In de hermeneutische aanpak gaat men beelden omzetten in begrippen, gaat men vertalen. Men zet de taal van het beeld om in de taal van het begrip. Het beeld wordt '(dood)verklaard'. Het risico is hier zeer groot dat men het beeld gaat verbergen achter een muur van woorden en dat men slechts één lezing en benadering van het beeld open laat.

'Maieutisch' komt van het Griekse woord dat verwijst naar het geboorteprocés. Maieutiek is dan als de kunst van de vroedvrouw die de baby helpt geboren te worden. Men focust

hier op de openbarende kracht van de beelden. Beelden openen de ogen voor de wonderlijke werkelijkheid van het leven. De beeldopvoeder scheidt in deze aanpak de ruimte voor die openbaring en geboorte. Er is ook niet één lezing of benadering van het beeld. De beeldopvoeder nodigt de toeschouwer uit na een eerste verwerkend beeldgesprek om in een tweede visie terug te keren naar de beelden. Zien wordt dan 'herzien'. De pedagogische weg van het leren zien wordt dan een weg zonder einde en laatste woord.

Tenslotte willen we nog even de aandacht trekken op het groepsvormende, groepsversterkende effect dat het samen leren kijken en verwerkend spreken kan hebben. Het delen van deze ervaring werkt verbindend. Het beluisteren van het anders invullen en begrijpen van de ander maakt de gevoeligheid voor en de acceptatie van het 'anders-zijn' (alteriteit) van de ander groter. Spontaan associeert men verschil vaker met conflict en discussie dan met wederzijds verrijking. In het samen spreken over en (creatief) verwerken van beelden kan dit verschil veel duidelijker een verrijking worden.

We hebben geprobeerd om een waaier aan verwerkingsmogelijkheden samen te brengen als inspiratiebron om met dit kunstwerk aan de slag te gaan. Wie dat wil kan daarin gaan grasduinen en de werkvormen die voor zijn doelgroep geschikt zijn en waardoor hij zich aangesproken voelt eruit pikken. De verschillende mogelijkheden kunnen ook naar eigen inzicht gecombineerd worden.

1. Een kunstwerk vraagt in de eerste plaats natuurlijk om een ruimte waarin het tot zijn recht kan komen. Enkele suggesties en beschouwingen hierover staan in de brochure '**presenteren en kijken**' of in de algemene brochure.
2. In dezelfde brochure wordt bij het deel **kijken** de werkvorm 'contemplatieve dialoog' beschreven waar het meditatieve 'kijken' en 'spreken vanuit dit kijken' centraal staat. Deze werkvorm doet wellicht het meeste recht aan de eigenheid van dit medium. Toch willen we ons hier niet toe beperken omdat lang niet elke doelgroep er rijp voor is en omdat er ook nog heel andere kansen zitten in het werken met dit medium.
3. De brochure '**leren**' geeft mogelijkheden om meer thematisch te werken rond de opvoedingsdoelen van het opvoedingsproject die in het werk gesymboliseerd zijn. Het kunstwerk zal hier eerder aanleiding dan focus zijn van het leerproces.
4. Opnieuw nauwer aansluitend bij de eigenheid van dit medium worden in deze brochure over '**creatieve werkvormen**' suggesties aangeboden voor creatieve verwerkingsvormen.
5. Tenslotte bieden we in **vieren** een aantal reflecties aan om doorheen vieringen werk te maken van de implementatie van het opvoedingsproject.

We hopen deze mogelijkheden gaandeweg nog uit te breiden en ook jullie creatieve suggesties daarin te verwerken. Bij deze is dit ook een uitnodiging ons aanvullend materiaal en tips toe te sturen en zo dit aanbod ter verrijken.

Creatieve werkvormen

Het was ons basisconcept om eens een niet-verbale, visuele impuls te creëren rond het opvoedingsproject. We willen mensen daarmee aanspreken op een ander zintuiglijk niveau en meer hun verbeelding stimuleren dan hun intellect (De mens in zijn totaliteit benaderen is één van de dimensies van het mensbeeld waarop het opvoedingsproject gebaseerd is!).

Kiezen voor een niet-verbale verwerking die de verbeelding en de creativiteit aanspreekt, trekt deze lijn op een logische manier door. Op deze manier komen een hele reeks andere expressiemogelijkheden op de voorgrond dan de (vaak al te dominante) verbale. De mogelijkheden om wat innerlijk in je leeft uit te drukken worden plots veel ruimer. Vaak sluiten creatieve werkvormen nauwer aan bij ons 'gevoel' en kunnen ze ook beter een gevoel weergeven en aanwezig stellen dan woorden. Het resultaat van een creatieve verwerking is soms zeer verrassend, niet in het minst voor de betrokkene zelf. Wie opgaat in creatief werk ziet plots een aantal betekenissen uit zich stromen en in zijn werk weerspiegeld worden. Daarvoor hoef je geen getalenteerd kunstenaar te zijn. Als je bijvoorbeeld aandachtig kijkt naar kindertekeningen leer je heel wat over de gevoelswereld en de persoonlijkheid van het kind.

Door deze eigenschappen wordt creatieve expressie ook een bijzondere manier om ervaringen en ideeën te integreren. Het gaat om meer dan alleen maar tot uiting te brengen wat in mij leeft. Het maakt me ook innerlijk rijker, het raakt me en vormt me om. Door te creëren, creëer ik ook mezelf. Door te creëren wordt mijn omgaan met de werkelijkheid anders.

Een laatste aspect van het creatieve proces dat we hier onder de aandacht willen brengen is de vreugde, het plezier dat je er kan aan beleven. Een mens is een zinzoekend wezen. Het vinden en ervaren van nieuwe wegen om betekenis tot stand te brengen en te ervaren, kan mensen gelukkig en enthousiast maken, kan hen troosten en bemoedigen. Dit samen doen met anderen schept een unieke verbondenheid.

Er zijn dus heel wat goede argumenten om in het begeleiden van een groep zich ook eens te wagen aan creatieve expressievormen.

Hieronder verzamelden we een reeks suggesties om op deze manier aan de slag te gaan. Wie zelf nog andere suggesties heeft of nog andere ideeën uitgewerkt en uitgeprobeerd heeft mag ons deze zeker doorsturen zodat wij ze hier kunnen opnemen als inspiratiebron voor anderen.

Creëren: collage	
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Het opvoedingsproject visualiseren via een collage. • Het in overleg met anderen visueel illustreren van een bepaald aspect van het opvoedingsproject.
Doelgroep	Vanaf 8 jaar.
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • De groep verdelen in groepjes van een vijftal mensen. • Elk groepje krijgt een bepaald thema dat ze via een collage (foto's eventueel aangevuld met tekeningen en teksten) visualiseren. • De groepjes kunnen hetzelfde of verschillende thema's krijgen. • Ieder groepje krijgt 45 minuten om hun collage in overleg uit te werken. • Nadien worden de resultaten uitgesteld en krijgt men een tiental minuten om de andere werkjes te bekijken. • Elke groep stelt tenslotte de eigen collage voor en geeft uitleg.

Creëren: 'eigen creatie'	
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Een eigen creatieve voorstelling van het opvoedingsproject (of een deel ervan) ontwerpen. • Zelf een symbooltaal vinden om tot een weergave van het opvoedingsproject te komen. Op die manier tot een diepere reflectie over en integratie van de essentie van het opvoedingsproject komen.
Doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> • De opdracht kan individueel uitgevoerd worden maar ook in groep. Men kan eventueel verschillende groepjes elk een apart item laten uitwerken en nadien de resultaten tot één geheel verwerken. • De werkvorm kan voor uiteenlopende leeftijdsgroepen gebruikt worden. • Belangrijke voorwaarde is wel dat men voldoende vertrouwd is met de inhoud van het opvoedingsproject (of met de inhoud van het deel waar men rond wil werken).
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • De deelnemers worden uitgedaagd het opvoedingsproject (of een deel ervan) op een creatieve manier uit te beelden. • Vooraf worden goede afspraken gemaakt over het individueel of samen werken, de tijd die men heeft om aan de opdracht te werken, de manier waarop de resultaten samengebracht en gepresenteerd worden. • Er zijn heel wat mogelijkheden om aan deze opdracht te werken. Rekening houdend met de beschikbare tijd en de doelgroep kan men de materiaalkeuze en werkmethode

	<ul style="list-style-type: none"> • vastleggen (vb. schilderen) maar ook vrij laten. • Men kan het geheel laten uitmonden in een soort tentoonstelling al dan niet voor een breder publiek toegankelijk.
--	---

Creëren: fototaal	
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Met fototaal de betekenis van het opvoedingsproject oproepen. • Mensen gevoelig maken voor een symbolische weergave (via fototaal) van het opvoedingsproject. • Vertrekkend van een foto laten uitdrukken wat een bepaald aspect van het opvoedingsproject voor hen betekent.
Doelgroep	Vanaf 14 jaar.
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • Kies een bepaald aspect van het opvoedingsproject uit. • Zorg voor een reeks foto's (minstens 20cm op 15cm groot) en leg ze goed zichtbaar op de grond of op een tafel. • Zorg dat elke foto een duidelijk zichtbaar en leesbaar nummer heeft. • De deelnemers krijgen de tijd om de foto's te bestuderen. Ze kiezen de foto eruit die voor hen het best het opgegeven thema weergeeft. • Ze noteren welke foto ze gekozen hebben (nummer) en de motieven waarom ze deze foto kiezen. • Nadien stelt ieder zijn foto en zijn persoonlijke interpretatie ervan voor en beantwoordt eventuele vragen ter verduidelijking. • Na de uitwisseling kan men nog reageren op wat de anderen voorgesteld hebben, een aanvulling, bedenking, getuigenis geven en het gesprek open trekken.
Alternatieven	<ul style="list-style-type: none"> • Bij de gekozen foto een titel verzinnen. • Bij de gekozen foto een tekst (gedicht) schrijven. • De gekozen foto's met bestaande teksten of gedichten laten combineren. • Mogelijk handelingsverloop bij de foto verzinnen: wat gebeurde er voor de foto werd genomen? Wat gebeurde er nadien? • De personen op de foto aan het woord laten komen door tekstballonnetjes aan de foto toe te voegen. • Belangrijk deel van de foto uitknippen en veranderen (door iets anders in de plaats te kleven, door het ontbrekende deel zelf in te vullen). • Twee of meer foto's laten combineren: elkaar aanvullend of contrasterend.

Creëren: gevonden voorwerpen	
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Aan de hand van een voorwerp de betekenis van één van de opvoedingsdoelen weergeven. • De eigen interpretatie van één van de opvoedingsdoelen symbolisch kunnen weergeven aan de hand van een zelfgekozen voorwerp. Dit met anderen kunnen delen.
Doelgroep	Jongeren (vanaf 14 jaar) en volwassenen.
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • De deelnemers worden uitgenodigd om elk één voorwerp naar de bijeenkomst mee te brengen dat voor hem/haar één van de 4 opvoedingsdoelen weergeeft. • Men kan focussen op een welbepaald opvoedingsdoel of de keuze tussen de 4 doelen vrijlaten of nog, de 4 doelen onder de deelnemers verdelen zodat elk opvoedingsdoel aan bod komt. • Met de voorwerpen kan men op verschillende manieren werken: <ul style="list-style-type: none"> ▶ leder laten toelichten wat het gekozen voorwerp uitdrukt. ▶ leder een (ander) voorwerp laten uitkiezen en laten raden naar de betekenis. ▶ Na de uitwisseling kan men nog reageren op wat de anderen voorgesteld hebben, een aanvulling, bedenking, getuigenis geven en het gesprek open trekken. ▶ Men kan er bij deze werkvorm voor zorgen dat in elk groepje de 4 verschillende opvoedingsdoelen aan bod komen. ▶ De groep in kleine groepjes verdelen. Ieder stelt zijn eigen voorwerp voor in zijn/haar groepje. Nadien schrijft elk van hen persoonlijk op wat het opvoedingsdoel dat hij in een voorwerp uitgedrukt heeft voor hem/haar betekent. Deze notities en de voorwerpen worden op de tafel waar het groepje zat achtergelaten en de groepjes verwisselen van plaats en nemen dus plaats aan de tafel van een ander groepje. Daar proberen ze de achtergelaten teksten en voorwerpen aan elkaar te koppelen. Nadien wordt het resultaat in de grote groep gecheckt.

Creëren: graffiti	
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Een graffiti-wand rond het opvoedingsproject maken. • Jongeren de kans en de ruimte bieden om hun versie van het opvoedingsproject of bepaalde aspecten ervan op een eigentijdse manier vorm te geven.

Doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> • Een werkvorm die vooral jongeren kan aanspreken. • De variant waarbij men met kleurkrijt werkt is gericht op jongere kinderen.
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • Laat de jongeren eerst 'brainstormen' over de manier waarop ze het opvoedingsproject willen in beeld zetten. • Men kan verschillende dragers gebruiken als basis: doek, papier, wandplaten, een muur... • Het werken met spuitbussen vraagt wel een bepaalde vaardigheid en techniek. Eventueel kan iemand die vertrouwd is met deze technieken eerst wat onderricht geven en wat laten experimenteren voor men echt aan de slag gaat. Een alternatief is om gewoon met verfborstels te laten werken. • Bij jongere kinderen kan men in plaats van een graffitiwand te maken de kinderen met kleurkrijtjes op de grond laten werken (bijvoorbeeld speelplaats). Het opvoedingsproject zal dan wel eerst in een aantal voor hen toegankelijke begrippen en een aangepaste taal moeten verduidelijkt worden. Men kan met verschillende groepjes werken en hen elk een bepaald deel van de ruimte toewijzen. Eventueel kan men er een wedstrijdement aan verbinden of het gebeuren kaderen in een bepaald feest.

Creëren: inkleuren	
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Een kopie van het werk (of deel ervan) laten overschilderen of laten inkleuren. • Uitdrukken wat het opvoedingsproject (of deel ervan) voor jezelf oproept en betekent. Dit met anderen kunnen delen.
Doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> • Elk publiek.
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • Deze werkvorm heeft pas zin nadat men eerst enige tijd besteed heeft aan het kijken naar en reflecteren over het oorspronkelijke doek. Werkvormen hiervoor vind je onder 'kijken' (contemplatieve dialoog) en onder 'leren' (eerste stap). Door deze werkvorm worden de opgedane inzichten sterker en op een persoonlijke manier geïntegreerd. • Na de verkennende fase krijgen de deelnemers een zwart-wit kopie van het werk (of deel ervan). Deze mogen ze naar eigen inzicht overschilderen. • Leg er de nadruk op dat het er niet om gaat iets 'kunstzinnig' te creëren maar om een persoonlijke interpretatie aan dit werk te geven. Men hoeft geen artistiek talent te hebben om deze opdracht op te nemen. Nodig de deelnemers uit gewoon hun intuïtie te volgen. • Een kort bezinnend moment inlassen voor men aan de slag gaat

	<p>kan helpen om de juiste sfeer en concentratie los te weken om deze werkvorm te laten slagen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorzie voldoende ruimte en materiaal zodat elke deelnemer ongestoord kan werken. • Nadien krijgt ieder de kans om uitleg te geven bij zijn werkstuk aan de andere leden van de groep. • Na de uitwisseling kan men nog reageren op wat de anderen voorgesteld hebben, een aanvulling, bedenking, getuigenis geven en het gesprek open trekken.
--	---

Creëren: klei	
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Eén van de opvoedingsdoelen met boetseerklei laten uitbeelden. • De opvoedingsdoelen van het project op een eigen creatieve manier vorm geven. Dit met elkaar kunnen delen.
Doelgroep	Kinderen, jongeren, volwassenen die voor een dergelijke creatieve werkvorm te vinden zijn.
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • Voor een onervaren groep vooraf wat uitleg geven over het werken met boetseerklei. Eventueel enkele technieken demonstreren en laten uittesten. • Eén van de opvoedingsdoelen laten uitkiezen en vorm laten geven in klei. • Eventueel kan men in verschillende groepjes werken en elk groepje één van de opvoedingsdoelen laten verbeelden. • Nadien kan men de resultaten aan elkaar voorstellen. • Na de uitwisseling kan men nog reageren op wat de anderen voorgesteld hebben, een aanvulling, bedenking, getuigenis geven en het gesprek open trekken.

Creëren: een ruimte thematisch aankleden	
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Een ruimte thematisch aankleden vanuit één van de opvoedingsdoelen. • Op een creatieve manier in groep één van de opvoedingsdoelen in de ruimte uitwerken.
Doelgroep	Vanaf 14 jaar.
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • Kies één van de opvoedingsdoelen. • Brainstorm in groep hoe je een vooraf bepaalde ruimte vanuit dit thema kan aankleden en inrichten. Laat de ideeën de vrije loop, het afwegen van wat haalbaar is, komt pas achteraf.

	<ul style="list-style-type: none"> • Maak een keuze uit de ideeën en maak afspraken omtrent de uitvoering en de beschikbare tijd. • Je kan de ruimte achteraf openstellen voor bezoekers. • Verschillende groepen kunnen elk een ander thema in aparte ruimtes uitwerken.
--	--

Creëren: stripverhalen en cartoons	
Doelstelling	Op een ludieke manier bepaalde aspecten van het opvoedingsproject in de verf zetten.
Doelgroep	Vanaf 12 jaar.
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • Men kan op verschillende manieren met cartoons en strips werken. Hieronder enkele suggesties: <ul style="list-style-type: none"> ▶ Ieder krijgt een blad met een cartoon en een leeg tekstballonnetje. Het thema staat bovenaan het blad (bijvoorbeeld: zingeving). De begeleider nodigt de deelnemers uit om het tekstballonnetje zelf in te vullen vanuit het centrale thema. Nadien worden de cartoons uitgehangen zodat iedereen ze kan lezen. ▶ Per 2/3 krijgt men een uitgeschreven situatie, stelling of vraag. Op basis hiervan probeert men in één of meerdere cartoons de eigen mening (op een humoristische en relativerende manier) over de situatie/stelling/vraag weer te geven. Enkele tips voor het maken van cartoons vind je verderop in de tekst. ▶ Per 2/3 krijgt men een deeltje van een bestaande strip dat handelt over het gegeven thema. Het stukje dat men krijgt, heeft echter geen ontknoping of pointe. De opdracht is nu om de strip verder af te maken. ▶ Er wordt vooraf een thema afgebakend. Op de grond ligt een lange strook papier verdeeld in vakken. De eerste persoon tekent iets in het eerste vak dat aansluit bij het afgesproken thema. De tweede persoon tekent een vervolg in het tweede vakje enz. Er wordt niet gepraat tot de strip af is. De tekeningen hoeven slechts schematisch te zijn zodat niet teveel tijd verloren gaat met het tekenen. • Bij het zelf maken van strips of cartoons moet de begeleider duidelijk maken dat het accent niet ligt op het 'goed' kunnen tekenen. Ook mensen zonder tekentalent moeten zich via het tekenen kunnen uitdrukken.
Tips bij het maken van cartoons	<ul style="list-style-type: none"> • Een cartoon moet makkelijk en snel te ontcijferen zijn. Daarom maakt men meestal gebruik van sterk geformaliseerde en algemeen gekende voorstellingen (=soort code). • De werking van een cartoon baseert zich op het samenbrengen

	<p>van beeldelementen die niet bij elkaar passen, niet bij elkaar horen. Dit 'vervreemdende' effect brengt een denkproces op gang.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De basistechniek van de cartoon is de overdrijving. • Elke cartoon werkt ook met reductie (wat eigenlijk ook een vorm van overdrijving is). Alleen de essentie wordt getekend, al de rest wordt weggelaten. In de cartoon staat de getekende situatie 'geïsoleerd' als het ware 'uitgeknipt'. • Een cartoon is vaak gebaseerd op vergelijking (met ander beeld, persoon, situatie enz.). • Een cartoon integreert vaak een soort 'citaat'. Soms woordelijk maar vaak ook een 'beeldcitaat' (bijvoorbeeld de klassieke manier waarop men Napoleon voorstelt met zijn hand in zijn vest ter hoogte van de maag en zijn steekhoed). Dit vraagt wel dat men 'ingewijd' is in de situatie die in het citaat opgeroepen wordt. • Een cartoon is eigenlijk een medium tot kritische verandering. Het stelt op een humoristische manier dingen in vraag en doorbreekt evidenties en klassieke denkpatronen. Het laat een soort tegenbeeld doorschemeren over hoe de werkelijkheid eigenlijk zou moeten zijn. Vaak zijn de verhoudingen of situaties die in de cartoon bekritiseerd worden zo vastgeroest en versteend dat enkel een via krachtige provocatie er beweging in te krijgen is.
--	---

Creëren: tentoonstelling	
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Een tentoonstelling organiseren rond het opvoedingsproject. • Verschillende interpretaties van het opvoedingsproject in een geheel samenbrengen en op elkaar laten inwerken om de gevoeligheid voor de rijkdom ervan te vergroten. Dit eventueel gebruiken om naar buiten te treden met zijn opvoedingsproject.
Doelgroep	Bij voorkeur werken jongeren en volwassenen samen aan dit project.
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • In het kader van één of ander gebeuren (Don Boscofeest, open-deurdag, ouderavond...) een tentoonstelling opbouwen rond het opvoedingsproject (of bepaalde aspecten ervan). • Bij voorkeur vertrekt men van werk dat men zelf gemaakt heeft (suggesties hiervoor vind je op de andere fiches op deze site). Dit kan gecombineerd worden met allerlei zaken, bijvoorbeeld foto's, video, internetsite, documenten, voorwerpen, poëzie enz... • Een gastenboek waarin men een reactie kan schrijven na het bezoeken van de tentoonstelling is een leuke herinnering voor de medewerkers.

Creëren: videopresentatie	
Doelstelling	Een bepaald thema van het opvoedingsproject door middel van een videopresentatie visualiseren.
Doelgroep	Dit kan met elk publiek al zal men jongere kinderen sterker moeten begeleiden.
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • Dit is een werkvorm waar men meerdere dagen aan moet werken en die toch een aantal technische vaardigheden veronderstelt. Al naargelang de gekozen werkvorm zal men een camera moeten hanteren, een begeleidende geluidsband opnemen, de gekozen videofragmenten tot een geheel monteren. • Eerst moet men uitzoeken hoe men het gekozen thema kan visualiseren. • Men kan uitgaan van bestaande beelden (film, televisie...) en daar een betekenis aan geven door ze op een bepaalde manier te monteren. Het voordeel is dat men hier uitgaat van over professioneel opgenomen materiaal. • Men kan ook zelf videobeelden opnemen en monteren. Hierbij kan men werken in reportagestijl en ook interviewtechnieken gebruiken. Men kan ook een kortfilm maken en wat men wil uitdrukken laten acteren. Hierbij is men minder beperkt dan bij het vertrekken van bestaand materiaal en kan men ook meer mensen betrekken met hun eigen mogelijkheden. Het nadeel is dat het veel meer technische vaardigheid vraagt. Een begeleiding in het leren werken met een camera, het schrijven van een script en het in beeld brengen zijn hier zeker niet overbodig. Het is de kunst te durven selecteren in het opgenomen materiaal en voldoende vaart in het geheel te brengen. • Een verstaanbare geluidsmontage maken is ook een hele opgave. Vaak is het zinvoller te kiezen voor een aparte geluidsoptname dan te werken met de beperkte geluidsoptname van een amateurcamera. • Dit is een veeleisende werkvorm die echter wel tot verrassende resultaten kan leiden en een sterk groepsbevorderend effect heeft.

Creëren: de eigen opvoeding in beeld	
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • Kennismaking met het meditatiedoek en de opvoedingsdoelen uit het opvoedingsproject. • Zich bewust worden van de genoten opvoeding. • Een eigen creatieve voorstelling van zijn eigen opvoeding (of een deel ervan) ontwerpen en dit via beelden of symbolen uitdrukken.
Doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> • Jongeren die gedurende een langere periode een salesiaanse opvoeding hebben
Beschrijving	<ul style="list-style-type: none"> • In een eerste stap wordt de inhoud van het reflectiedoek verkend en toegelicht (eventueel met behulp van de presentatie van Don Bosco Vorming & Animatie). • In een tweede fase worden de jongeren uitgenodigd eens terug te blikken op de periode dat zij bij Don Bosco school liepen en van daaruit een vijfde luik aan het doek toe te voegen. Met eigen beelden en symbolen kunnen ze tekenen wat hen in de voorbije jaren is overkomen en bijgebleven en hoe zij die jaren ervaren hebben. • Er zijn heel wat mogelijkheden om aan deze opdracht te werken. Rekening houdend met de beschikbare tijd en de doelgroep kan men de materiaalkeuze en werkmethode vastleggen (vb. schilderen) maar ook vrij laten. • Men kan het geheel laten uitmonden in een soort tentoonstelling al dan niet voor een breder publiek toegankelijk.